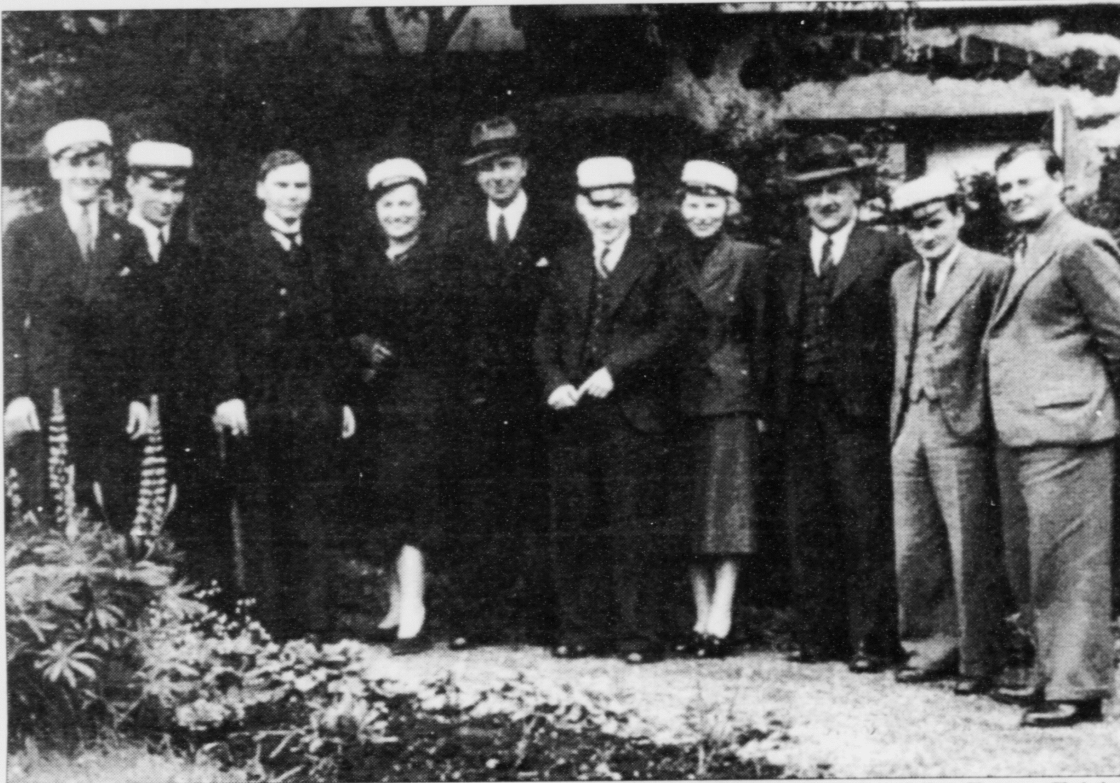

Klakt 4.046 pisur í 60 ár

Teir fyrstu studentarnir 1939 saman við lærarum. Frá vinstri: Ejvind Dahl, Jóhan Weihe, Christoffer Lützen, Juliana Hammer, Christian haraldsen, Sofus Joensen, Lena Nicolajsen, Thomas Nygaard, Páll á Dul, Erik Petersen

Mánadagin verða liðin seksti ár síðani, at studentaskúli varð settur á stovn í Føroyum. Skúlin hevði sera trong kor fyrstu árin, men fyrst í sekstíárunum flutti skúlin niður í Hoydalar - í gamla sanatorið, og böttust hólsviðurskiptini munandi. Skúlin hevur higartil klakt 3.087 studentar og 959 HF-arar. Søguliga gongdin verður lýst í greinini niðanfyri:

LAGT TIL RÆTTIS:
EIRIKUR LINDENSKOV

Mánadagin komandi - tann 1. september, verða liðin seksti ár síðani, at Føroya Studentaskúli varð settur á stovn og í dag kunnu øll sanna tann týðning, skúlin hevur havt fyrri samfelagið. Hann byrjaði undir trongum korum, men hevur stóðugt ment seg, um enn húsarúmdin ikki er tann, vit kundu ynskt okkum, nú farið verður inn í næstu øldina.

Avmarkaðir møguleikar vóru fyrri skúlagongd, tíðina fyrri studentaskúlan. Aftan á gamli lárins skúlin varð niðurlagdur í 1794, var eingin hægri skúli í Føroyum. Í 1861 var ein lands-realskúli settur á stovn í Havn, og í 1870 var lærarskúli settur á stovn. Seinni komu eisini realskúlar úti á teimum stórru plássunum - á Tvøroyri í 1923, í Vági í 1928 og í Klaksvík í 1935.

Tey goðu 100 árin, frá tí gamli lárins skúlin varð niðurlagdur, til ár 1900, tóku ikki fleiri enn 31 føroyingar studentsprógv, men eftir aldarskiptið vaks talið munandi, og til 1935 tóku 98 føroyingar studentsprógv. Næstan allir gingu á dansku studentaskúlinum.

Vøksturin í studentatalinum skapti áhuga fyrri at fáa ein studentaskúla í Føroyum, men tað vísti seg, at meira enn 10 ár skuldu ganga, áðrenn komið var á mál við hesum tiltaki.

Royndir at skúla skúlan

Rættulig gongd kom á mál í 1926, tá 13 føroyskir akademikarar sendu løgtinginum eitt bræv. Teir heittu á tingið um at seta 5-10.000 krónur um árið í ein grunn, ið skuldi lata studning ella lán til studentar. Tingið gekk ikki hesi áheitan á møti, men í staðin varð samtykt at biðja skúlastjórnina hjá amtinum gera eitt uppskot um at fáa studentaskúla settan á stovn í Havn. Uppskotið skuldi leggjast fyrri tingið á ólavssøku í 1927.

Skúlastjórnin sendi tinginum frágreiðingina hjá Jákupi Dahl, og aftur samtykti tingið at biðja skúlastjórnina gera eitt uppskot til ein studentaskúla í Føroyum.

So gekk aftur eitt ár. Skúlastjórnin hevði einki uppskot klárt og bað um at fáa eitt

ár afturat til arbeiðið. Hetta vóru ikki allir tingmenn nøgdur við. Eftir uppskoti frá javnaðartingmanninum Peturi Mohr Dam og sjálfstýrismanninum Jóannes Patursson og Niclas Niclasen samtykti tingið at biðja ein skúlaáðan mann granska studentaskúlaáðanir í øðrum londum og gera eitt uppskot um, hvussu ein føroysku studentaskúli kundi skipast.

Heitt varð á Richard Long, lærara, um at taka sær av hesum, og hann gjørdi eina ferð til Íslands og Danmarkar. Til tingsetuna í 1929 sendi hann tinginum eina frágreiðing og eitt uppskot. Hann mælti m. a. til, at ein studentaskúli varð samskipaður við lærarskúlan.

Leggja saman

Ursliðið av tingviðgerðini hesaferð var, at tingið bað skúlastjórnina gera eitt uppskot um ein studentaskúla, ið skuldi samstarva við Føroya millum- og realskúla. Eisini varð skúlastjórnin biðin um at kanna, hvat neyðug bygging og rakstur in av

skúlanum fóru at kosta. Skúlanevndin helt, at skúlin skuldi hava nýmálsliga og matematiska deild. Næmingarnir skuldu hava bæði munnligt og skrivligt føroyskt til próvtøkuna, og skúlagongdin skuldi vera ókeypis. Nevndin helt eisini, at kostdeild skuldi byggjast og mælti til, at staturin og løgtingið í felag skuldu gjalda útreiðslurnar til bygging og rakstur.

Í 1930 var studentaskúlamálið aftur fyrri á tingi. Skúlastjórnin hevði gjørt ymsar kanningar í Danmark og Íslandi og gjørdi uppskot um eina kostdeild til 50 næmingar. Men tekningar vóru ikki fingnar til vega, og svar var heldur ikki komið frá undirvísingarmálaráðnum.

Føroyingar alt ov fáméntir

Skúlanevndin helt, at skúlin fór at vera ov stórus, um hann skuldi vera kostskúli fyrri allar Føroyar, og mælti til, at millum skúlar vóruð stovnaðir í teimum stórru bygdunum. Nevndin helt, at landsnevndin skuldi gera eina fyribils ætlan um

bygging, so gongd kundi koma á mál.

Til tingsetuna í 1931 var ein ætlan gjørd um bygging, og hon varð mett at kosta 130.000 krónur. Skúlastjórnin hevði spurt undirvísingarmálaráðið um møguleikar fyrri at fáa ríkisstudning til studentaskúlan, men svarið var, at tað lat seg ikki gera. Undirvísingarmálaráðið helt, at føroyingar vóru ov fáméntir til at hava ein studentaskúla. Eisini varð sagt, at føroyskir næmingar kundu fáa ta neyðugu undirvísingina í Danmark.

Skúlanevndin hjá tinginum helt, at hetta svarið frá dansku myndugleikunum var so greitt, at grundarlag var ikki fyrri at gera meira við málið í hesum umfari. Men nevndin helt kortini, at tað ongantíð verður so lagaligt hjá føroyingum at fáa studentsútbúgving, sum ynskjandi er, uttan ein studentaskúli verður settur á stovn í Føroyum.

Nevndin var tí ikki sinnad at sleppa málinum. Hon helt, at roynt átti at verði at sett eitt studentaskeið á stovn í Føroyum, og hugsaði sær, at hetta kundi gerast

við studningi frá løgtinginum. Byrjast kundi við eini málsligari deild, og víst varð á, at skúlin kundi leiga skúlastovur frá realskúlanum seinnapart á degi.

Højberg Christensen at takka

Tingið samtykti at seta eina nevnd at gera eitt meira fullfíggið uppskot um, hvussu skúlin skuldi skipast. Í hana komu Johan Kallsoy, Johan Poulsen og P. M. Dam. Teir løgdu eitt álit fyrri tingið í 1932, men tað var ikki nógv øðrvísi enn álitid hjá skúlanevndini árið fyrri. Tó hildu teir, at skúlin átti at hava tver deildir og eitt preliminar-skeið, so ikki bert tey, sum høvdu gingið í realskúla, skuldu hava møguleika fyrri at sleppa á studentaskeiðið. Mett varð, at skúlin tað fyrsta árið fór at kosta 16.000 krónur, og henda pening kundi løgtingið ikki lata. Tí hendi heldur einki hesaferð, og nú gingu fleiri ár, áðrenn studentaskúlamálið varð tikið fram aftur.

Amtmaðurin hevði sent undirvísingarmálaráðnum álitid hjá skúlanevndini frá 1931, og tað varð lagt fyrri Højberg Christensen, sum hevði leiðsluna av dansku studentaskúlinum. Hann var ógvuliga áhugaður fyrri ætlanunum hjá føroyingum um at fáa ein studentaskúla, og tað var í stóran mun honum fyrri at takka, at tað nekur ár seinni eydnaðist at fáa sett studentaskúlan á stovn.

Fóru undir skúlan uttan samtykt tingsins

Í 1936 varð studentaskúlamálið tikið fram aftur. Skúlanevndin hjá tinginum mælti til, at vinnunevndin skuldi fáa heimild til at samráðast við Thomas Nygaard, ið hevði tikið embætisprógv í 1933 og var lærari við realskúlan í Havn, um møguleikarnar fyrri at stovna ein studentaskúla. Thomas Nygaard fór saman við øðrum undir hetta arbeiðið, og á ólavssøku í 1937 hevði hann eitt uppskot klárt um eitt 2-ára studentaskeið. Longu 1. september sama ár var ætlanin at byrja skúlan. Og hesaferð bar til.

Farið var bert í gongd uttan nakra tingsamtykt, og uttan at løgtingið hevði játtað pening. Edward Mitens, sum var formaður í vinnunevndini, fekk hetta í lag við stuði frá hinum báðum limunum í nevndini. P. M. Dam og Kristian Djurhuus. Teir hava helst hugsað, at nú var nógv mikið tósad um hetta mál - nú mátti okkurt gerast.

Mitens tók á seg ábyrgdina

Edward Mitens tók sjálfur ábyrgdina av, at hetta varð gjørt uttan um tingið, og hann átók sær eisini persón-